

II BO'LIM

MULK HUQUQI VA BOSHQA ASHYOVIY HUQUQLAR

13-BOB

UMUMIY QOIDALAR

164-modda. Mulk huquqi tushunchasi

Mulk huquqi shaxsning o'ziga qarashli mol-mulkka o'z xohishi bilan va o'z manfaatlarini ko'zlab egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish, shuningdek o'zining mulk huquqini, kim tomonidan bo'lmasin, har qanday buzishni bartaraf etishni talab qilish huquqidan iboratdir. Mulk huquqi muddatsizdir.

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 36-moddasi birinchi qismi, 54-moddasi, O'zbekiston Respublikasining "O'zbekiston Respublikasida mulkchilik to'g'risida"gi Qonunining 1-moddasi.

Qarang: sud amaliyoti.

165-modda. Mulkdor bo'lmagan shaxslarning ashyoviy huquqlarining mazmuni

Mulk huquqi bilan bir qatorda xususan quyidagilar ashyoviy huquqlar hisoblanadi:

xo'jalik yuritish huquqi va operativ boshqarish huquqi;

Qarang: mazkur Kodeksning 14-bobi.

meros qilib qoldiriladigan yer uchastkasiga umrbod egalik qilish huquqi;

Qarang: O‘zbekiston Respublikasi Yer kodeksining 19-moddasi.

yer uchastkasiga doimiy egalik qilish va undan foydalanish huquqi;

Qarang: O‘zbekiston Respublikasi Yer kodeksining 20-moddasi.

servitutlar.

Qarang: mazkur Kodeksning 173-moddasi, O‘zbekiston Respublikasi Yer kodeksining 30-moddasi.

Mol-mulkka egalik qilish huquqining boshqa shaxsga o‘tishi, agar qonun hujjatlarida o‘zga tartib nazarda tutilgan bo‘lmasa, bu mol-mulkka nisbatan o‘zga ashyoviy huquqlarning bekor bo‘lishi uchun asos bo‘lmaydi.

Qarang: mazkur Kodeksning 482-moddasi, O‘zbekiston Respublikasi Yer kodeksining 32-moddasi.

Mulkdor bo‘lmagan shaxsning ashyoviy huquqlarining buzilishi ushbu Kodeksning 232-moddasida nazarda tutilgan tartibda himoya qilinadi.

166-modda. Mulkning daxlsizligi

Mulk daxlsizdir va qonun bilan qo‘riqlanadi.

Qarang: O‘zbekiston Respublikasi Ma‘muriy javobgarlik to‘g‘risidagi kodeksining 60, 61-moddalari, O‘zbekiston

Respublikasi Jinoyat kodeksi Maxsus qismining 10-bobi, 172, 173, 295, 296-moddalari.

Mulkning daxlsizligi mulkdorga qarshi turgan barcha subyektlarning mulk huquqini buzishdan o'zlarini saqlashlaridan iboratdir.

Mulkdorning mol-mulkini olib qo'yishga, shuningdek uning huquqlarini cheklashga faqat qonunlarda nazarda tutilgan hollardagina yo'l qo'yiladi.

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 53-moddasi ikkinchi qismi, mazkur Kodeksning 199, 203, 204-moddalari, O'zbekiston Respublikasining Yer kodeksi 29-moddasi, 36-moddasining uchinchi qismi, 42-moddasi, O'zbekiston Respublikasi Ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksining 27-moddasi, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 211, 289-moddalari, "O'zbekiston Respublikasida mulkchilik to'g'risida"gi Qonunning 34-moddasi 2-bandi, "Xususiy mulkni himoya qilish va mulkdorlar huquqlarining kafolatlari to'g'risida"gi Qonunning 16, 17-moddalari.

167-modda. Mulk shakllari

O'zbekiston Respublikasida mulk xususiy mulk va ommaviy mulk shakllarida bo'ladi.

Qarang: mazkur Kodeksning 6 — 17-boblari.

168-modda. Mulk huquqining subyektlari

Fuqarolar, yuridik shaxslar va davlat mulk huquqining subyektlaridir.

Qarang: mazkur Kodeksning [16, 39, 79-moddalari](#).

Mol-mulk mulk huquqi asosida bir shaxsga yoki ikki va undan ortiq shaxslarga qarashli bo‘lishi mumkin.

Qarang: mazkur Kodeksning [18-bobi](#).

Mol-mulk fuqaro, yuridik shaxs yoki davlatning mulki bo‘lishiga qarab mulk huquqini, mol-mulkka egalik qilish, undan foydalanish hamda uni tasarruf etish huquqini vujudga keltirish va bekor qilish xususiyatlari qonun hujjatlari bilan belgilab qo‘yiladi.

Qarang: mazkur Kodeksning [210-moddasi](#), “Davlat tasarrufidan chiqarish va xususiylashtirish to‘g‘risida”gi [Qonun](#), “Davlat uy-joy fondini xususiylashtirish to‘g‘risida”gi [Qonun](#), “Aksiyadorlik jamiyatlari va aksiyadorlarning huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonunning [83, 84-moddalari](#), “Mas’uliyati cheklangan hamda qo‘shimcha mas’uliyatli jamiyatlar to‘g‘risida”gi Qonunning [43, 44-moddalari](#).

169-modda. Mulk huquqining obyektlari

Yer, yer osti boyliklari, suvlar, havo bo‘shlig‘i, o‘simlik va hayvonot dunyosi hamda boshqa tabiiy resurslar, korxonalar, ashyolar, shu jumladan binolar, kvartiralar, inshootlar, asbob-uskunalar, xomashyo va mahsulot, pul, qimmatli qog‘ozlar va boshqa mol-mulk, shuningdek intellektual mulk obyektlari mulk bo‘lishi mumkin.

Qarang: mazkur Kodeksning 170, 171, 1031-moddalari, O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasida mulkchilik to‘g‘risida”gi Qonuni 3-moddasi.

170-modda. Yerga va boshqa tabiiy resurslarga bo‘lgan mulk huquqi va o‘zga ashyoviy huquqlar

Yerga va boshqa tabiiy resurslarga bo‘lgan mulk huquqi va o‘zga ashyoviy huquqlar ushbu Kodeks hamda boshqa qonunlar bilan tartibga solinadi.

Qarang: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaning 55-moddasi, mazkur Kodeksning 214-moddasi, O‘zbekiston Respublikasining Yer kodeksining 4-bobi, O‘zbekiston Respublikasi “Yer osti boyliklari to‘g‘risida”gi Qonunining 4, 6-moddalari, O‘zbekiston Respublikasi “Muhofaza etiladigan tabiiy hududlar to‘g‘risida”gi Qonunining 6-moddasi, O‘zbekiston Respublikasi “O‘rmon to‘g‘risida”gi Qonunining 4-moddasi, O‘zbekiston Respublikasi “Suv va suvdan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonunining 3-moddasi, O‘zbekiston Respublikasi “O‘simlik dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to‘g‘risida”gi Qonunining 4-moddasi.

171-modda. Uy-joyga bo‘lgan mulk huquqi va boshqa ashyoviy huquqlarni amalga oshirish xususiyatlari

Uy-joyga bo‘lgan mulk huquqini amalga oshirish xususiyatlari va boshqa ashyoviy huquqlar qonun hujjatlari bilan tartibga solinadi.

Qarang: mazkur Kodeksning 210, 212, 215-moddalari, O‘zbekiston Respublikasi Uy-joy kodeksining 11 — 14, 22-moddalari.

172-modda. Mulk huquqini amalga oshirish shartlari

Mulkdorning o‘z huquqlarini amalga oshirishi boshqa shaxslarning huquqlarini va qonun bilan qo‘riqlanadigan manfaatlarini buzmasligi shart.

Qarang: Konstitutsiyaning [54-moddasi](#), “Xususiy mulkni himoya qilish va mulkdorlar huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonunning [4-moddasi](#).

Qonunlarda nazarda tutilgan hollarda, shartlarda va doirada mulkdor boshqa shaxslar uning mol-mulkidan cheklangan tarzda foydalanishiga yo‘l qo‘yishga majbur.

Qarang: mazkur Kodeksning [173-moddasi](#), O‘zbekiston Respublikasi Yer kodeksining [30-moddasi](#), O‘zbekiston Respublikasining “O‘zbekiston Respublikasida mulkchilik to‘g‘risida”gi Qonunining [1-moddasi](#).

Mulkdor o‘zining ustunlik mavqeyini suiiste‘mol qilishga, boshqa shaxslarning huquqlarini va qonun bilan qo‘riqlanadigan manfaatlarini kamsitadigan o‘zga harakatlarni qilishga haqli emas.

Qarang: O‘zbekiston Respublikasining “Raqobat to‘g‘risida”gi Qonunining [10-moddasi](#).

Mulkdor o‘z huquqini amalga oshirganida fuqarolarning sog‘lig‘iga va atrof muhitga zarar yetkazishining oldini olish choralarini ko‘rishga majbur.

Qarang: “O‘zbekiston Respublikasida mulkchilik to‘g‘risida”gi Qonun 1-moddasining [5-band](#)i.

173-modda. O‘zganing yer uchastkasidan cheklangan tarzda foydalanish (servitut) huquqi

Ko‘chmas mulk (yer uchastkasi, boshqa ko‘chmas mulk) egasi qo‘shni yer uchastkasining egasidan, zarur hollarda esa — boshqa yer uchastkasining egasidan ham o‘zganing yer uchastkasidan cheklangan tarzda foydalanish (servitut) huquqini berishni talab qilishga haqlidir.

O‘zganing yer uchastkasidan piyoda va transportda o‘t olishni ta‘minlash, elektr uzatgich, aloqa va quvur liniyalarini o‘tkazish va ulardan foydalanish, suv bilan ta‘minlash uchun, shuningdek ko‘chmas mulk egasining ehtiyojlarini servitut belgilamay turib ta‘minlanishi mumkin bo‘lmagan boshqa ehtiyojlarini qondirish uchun servitut belgilanishi mumkin.

Yer uchastkasida servitut belgilanishi yer uchastkasi egasining ushbu uchastkaga egalik qilish, undan foydalanish va uni tasarruf etish huquqlaridan mahrum etmaydi.

Servitut belgilashni talab qilayotgan shaxs bilan o‘zga yer uchastkasining egasi o‘rtasidagi bitimga muvofiq servitut belgilanadi va u ko‘chmas mulkka bo‘lgan huquqlarni ro‘yxatdan o‘tkazish uchun belgilangan tartibda ro‘yxatdan o‘tkazilishi lozim. Servitutni belgilash xususida kelisha olinmasa yoki uning shartlarida murosaga kelinmasa, bahs servitut belgilashni talab qilayotgan shaxsning da‘vosi bo‘yicha sud tomonidan hal etiladi.

Uchastka meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilish huquqi bilan berilgan yoki doimiy egalik qilish va foydalanish huquqi bilan berilgan shaxsning manfaatlari va talabi bo‘yicha ham ushbu moddaning [birinchi](#), [ikkinchi](#), [uchinchi](#) va [to‘rtinchi](#)

qismlarida nazarda tutilgan shartlarda va tartibda servitut belgilanishi mumkin.

Servitut belgilangan uchastkaning egasi, agar qonunda boshqa tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, servitut kimning foydasini ko'zlab belgilangan bo'lsa, o'sha shaxsdan uchastkadan foydalanganlik uchun mutanosib haq talab qilishga haqlidir.

Qarang: O'zbekiston Respublikasining Yer kodeksi [30-moddasi](#), O'zbekiston Respublikasining Shaharsozlik kodeksi [56-moddasi](#), Vazirlar Mahkamasining 16.02.1998-yildagi 69-son qarori bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi hududida "Qo'riqlanadigan geodeziya zonalari va geodeziya punktlarini qo'riqlash to'g'risida"gi Nizomning [5-bandi](#).

174-modda. Mol-mulkni saqlash vazifasi

O'ziga qarashli mol-mulkni saqlash, agar qonun hujjatlarida yoki shartnomada boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, mulkdor zimmasidadir.

Qarang: mazkur Kodeksning 195-moddasining [uchinchi qismi](#), [391-moddasi](#), O'zbekiston Respublikasining "Mahsulot taqsimotiga oid bitimlar to'g'risida"gi Qonun 17-moddasining [ikkinchi qismi](#).

175-modda. Mol-mulkning tasodifan nobud bo'lish yoki buzilish xavfi

Mol-mulkning tasodifan nobud bo'lish yoki buzilish xavfi, agar qonun hujjatlarida yoki shartnomada boshqacha tartib nazarda tutilgan bo'lmasa, mulk egasining zimmasidadir.

*Qarang: mazkur Kodeksning 392, 524, 593, 624, 633, 667-
moddalari.*